
РОЗДІЛ II

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 351.851:352:378:37.014

Кухарчук Петро,

ORCID ID 0000-0002-3115-5780

Плосков Віктор,

ORCID ID 0000-0001-8838-3509

Кухарчук Алла,

ORCID ID 0000-0003-2849-2791

м. Житомир

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В НОВИХ ГРОМАДАХ

У статті розглянуто ідеї та підходи щодо сутності процесу децентралізації управління освітою. Розкрито його головні ознаки, якості та принципи. Особливу увагу приділено питанням розподілу функцій, повноважень і сфер впливу між гілками влади. Визначено, що повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення управління освітніми закладами.

Ключові слова: *громадянське суспільство, держава, громадськість, управління освітою, державно-громадське управління освітою.*

Процеси демократизації більшості сфер життєдіяльності українського суспільства потребують від органів державної влади якісно нових і демократичних механізмів управління всіма рівнями, видами й компонентами вітчизняної освітньої системи.

У цьому контексті значущості набуває: розширення участі громадськості в регулюванні освітніх процесів та автономізації ЗЗСО відповідно до вимог Болонського процесу [1]; координація та контроль з боку громади і роботодавців їх діяльності; відмова держави від частини повноважень на користь органів місцевого самоврядування тощо. З огляду на участь системи освіти в соціально-економічних перетвореннях, активну взаємодію з ринковими інституціями (підприємництвом, виробництвом, сферою послуг), актуальним стає висвітлення питання державно-громадського управління системою загальної середньої освіти України.

Згідно з Концепцією Уряду України, доступність і належну якість публічних послуг забезпечують шляхом оптимального розподілу повноважень між органами місцевого само-

врядування й органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою відповідно до принципів субсидіарності та децентралізації [2].

Основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти; районного рівня – забезпечення виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю; обласного рівня – забезпечення професійно-технічної освіти.

З метою оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою необхідно забезпечити: удосконалення системи залучення громадськості до розроблення управлінських рішень і контролю за їх реалізацією; утворення на кожному адміністративно-територіальному рівні представницьких органів місцевого самоврядування з власними виконавчими органами [2].

Дослідження механізмів управління системами освіти відображено в працях Н. Абашкіної, А. Власюка, Г. Дмитренка, І. Зязюна, Г. Єльнікової, С. Калашникової, Л. Калініної, І. Ковчиної, К. Корсака, П. Кухарчука, В. Лугового, С. Майбороди, В. Олійника, О. Пастовенського, Б. Ренькаса, Н. Савченко, І. Смагіна та ін.

У процесі дослідження зазначеної проблеми необхідно враховувати її системний характер. Йдеться про входження системи управління ЗЗСО до загальної системи державного управління освітою України. У контексті ієрархічності формування та реалізації взаємозв'язків, взаємодії системи освіти національного рівня та системи загальної середньої освіти доцільно з'ясувати спільність проблем налагодження державно-громадського управління, виявити їх взаємовплив у згаданих, складноорганізованих освітніх системах, а також окреслити можливі способи та напрями розв'язання.

Початок запровадження державно-громадського управління системою освіти було покладено Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття»), де наголошено на необхідності залучення як державних, так і громадських, приватних інституцій, сім'ї, а також громадян. Управління освітою зорієнтовано на організацію співпраці органів державного управління освітою всіх рівнів, освітніх закладів, наукових установ, громадського самоврядування та їх відповідальності в межах повноважень. Одним зі стратегічних завдань управлінських реформ в освіті визначено перехід від державної-адміністративної до державно-громадської форми управління освітньою галуззю. Серед способів виконання цього завдання окреслено визначення повноважень у системі управління освітою центральних і місцевих органів, органів громадського самоврядування, а також створення системи державно-громадського оцінювання діяльності навчально-виховних закладів [3]. Таким чином, передбачена наявність суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між державою й громадськістю у сфері управління освітою, що підтверджується наміром держави делегувати частину управлінських повноважень громадському сектору, а також проголошенням державно-громадської форми оцінювання функціонування освітніх установ. Проте аналіз матеріалів освітньої галузі засвідчує наявність конкретних проблем у контексті реалізації Державної національної програми «Освіта».

Подальші спроби вироблення системи управління освітою, як державно-громадської, було зроблено в Національній доктрині розвитку освіти України [4]. У цьому документі наголошено на необхідності врахування регіональних особливостей, тенденцій до зростання автономності освітніх закладів, конкурентності освітніх послуг та орієнтації на розвивальний характер освіти. Також встановлено першочергові завдання щодо реалізації цих положень, які передусім стосуються державних інституцій управління освітою. Окрім цього, чітко визначено відкритість державно-громадського управління як поширення впливу громадської думки на прийняття управлінських рішень, демократичність нової системи управління освітою з органічним поєднанням засобів державного управління та громадського впливу на освітню систему [3].

Розглядаючи принципи (оптимізації; децентралізації; перерозподілу функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та освітніми закладами; поєднання державного і громадського контролю; демократизації процедури призначення керівників цих закладів, їх атестації; підвищення компетентності управлінців усіх рівнів модернізації), необхідно зауважити, що вони зорієнтовані на державний, а не на громадський сектор. Очевидно, що участь громадськості в управлінні освітньою сферою не може полягати лише в поєднанні державного й громадського контролю демократизації процедури призначення керівників навчальних закладів та їхньої атестації. До того ж, на сучасному етапі механізми здійснення контролю громадськістю діяльності навчальних закладів, а також її участі у вирішенні питань кадрових призначень та оцінюванні управлінських кадрів системи освіти законодавчо не врегульовано.

Більш обґрунтовано оцінюють сучасну модель управління освітою в Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки, де зазначено, що вона не відповідає вимогам демократичності [5]. У цьому документі окреслено першочергові напрями вирішення проблем державно-громадського управління освітою, якими пронизана ця система. Отже, необхідно передусім врегулювати такі питання: розширення впливу громадської думки на прийняття адекватних управлінських рішень, динамічного реагування на потреби суспільства, перерозподілу функцій управління між центральними й місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування; постійного моніторингу якості освіти на всіх рівнях за участі учнів, студентів, батьків, представників громадських організацій; оцінювання діяльності освітніх закладів та оприлюднення отриманих результатів. Окрім цього, процеси демократизації передбачають посилення ролі органів громадського самоврядування, активізацію участі професійних і громадських організацій в аспектах діяльності освітніх закладів, прогнозування їх розвитку, оцінювання якості освітніх послуг [5].

Віддаючи належне різноманітності способів управління освітою, визначених у Концепції, уточнення потребує форма всебічної підтримки та сприяння активній діяльності численних громадських інституцій і ЗМІ, конкретизація механізмів залучення їх до розроблення та виконання рішень у галузі освіти, визначення способів і засобів розширення ролі учнівського самоврядування в освітньому процесі. Врегулювання потребують нормативно-правові засади поєднання державного та громадського контролю, науково-методологічного розроблення й упровадження нової етики управлінської діяльності у сфері освіти. Особливу увагу необхідно зосередити на

формуванні технології забезпечення відкритості процесу розроблення нормативно-правових документів, їх експертизі й апробації та затвердженні з урахуванням позиції громадського сектору. Також необхідно визначити статус і місце систем моніторингу ефективності управлінських рішень серед інших складників управління системою освіти, визначити методи й способи їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях, розробити законодавчі засади організації проведення експериментальної перевірки та експертизи освітніх інновацій із залученням громадськості. Оче- видно, що викладене безпосередньо належить до системи загальної середньої освіти України.

Відповідно до вищезазначеної концепції, система освіти України забезпечує: безоплатність здобуття освіти в державних і комунальних навчальних закладах; створення умов для профільного, екстернатного та дистанційного навчання; упорядкування регіональної мережі спеціальних освітніх закладів усіх рівнів освіти для громадян з особливостями психічного і фізичного розвитку; конкурентоспроможність вітчизняної освіти в європейському і світовому освітньому просторі; захист і мобілізацію людини на ринку праці в контексті особистісного, духовно-світоглядного вибору; реалізацію основних завдань і заходів, визначених Даккарським (1999 р.), Паризьким (1998 р.) та Сеульським (1999 р.) Всесвітніми форумами і Болонською декларацією, розширення участі у міжнародних проектах і програмах; подальший розвиток співпраці з міжнародними міжурядовими і неурядовими організаціями, фондами та програмами (ООН, ЄС, ЮНЕСКО, Радою Європи, Світовим банком); залучення додаткових джерел для підтримки реформування системи загальної середньої освіти та створення каналів інформаційного обміну з іншими державами.

Передбачено підвищення індексів рівня освіти та людського розвитку на регіональному і загальнодержавному рівнях відповідно до рейтингу України за цими індикаторами, а також більш рівномірний поділ інтелектуального потенціалу в регіонах. Важливим аспектом є узгодження потреб освітніх послуг і ринку праці, забезпечення працевлаштування випускників шкіл, закладів вищої та професійно-технічної освіти, а також надання їм першого робочого місця; підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили.

Підсумовуючи аналіз вищевказаних програм розвитку вітчизняної освіти, необхідно зауважити на наявності певного розуміння необхідності реформування освітньої галузі з боку вищого керівництва держави та намагань галузевих посадовців ініціювати й реалізувати реформи. Порівнюючи результативність втілення головних положень щодо освітніх реформ, О. Жабенко наголошує, що поставлені стратегічні завдання першої з програм не виконано в повному обсязі, а тому перенесено з деякою модернізацією до другої програми. До переліку невиконаних завдань зараховано надання освіти державно-громадського характеру, поєднання державного та громадського контролю тощо. Причиною невиконання визначають залишкове фінансування освітньої галузі [6, с. 12].

На думку В. Лугового, формування державно-громадської моделі управління освітою пов'язано зі зростанням ролі регіонів та автономії освітніх закладів в управлінській діяльності. У цьому контексті актуалізується питання відкритості управління як фактору посилення «впливу громадськості на організацію, функціонування й удосконалення освіти, зменшення залежності від окремих посадових осіб та їх адміністративно-командного втручання» [7, с. 332–333].

У контексті викладеної позиції необхідно зазначити декларативність рекомендацій учасників парламентських слухань органам державної влади щодо сприяння громадським об'єднанням у розв'язанні проблем розвитку освіти. Окрім того, деякі з них мають суперечливий характер, оскільки, з *одного боку*, запропоновано розглянути питання щодо організації контролю за вступними випробуваннями та діяльності в складі приймальних комісій закладів вищої освіти депутатів України, депутатів місцевих рад, представників органів державної влади, громадськості та працівників закладів загальної середньої освіти, а з *іншого* – поставлена вимога щодо посилення контролю за дотриманням законодавства про освіту, незаконним втручанням місцевих органів влади, політичних партій, громад, об'єднань, організацій в освітній процес тощо. Окремо наголошено на необхідності сприяння розвитку демократизації в управлінських процесах сфери освіти шляхом залучення студентських професійних спілок та органів студентського самоврядування. У рекомендаціях відсутнє вмотивоване обґрунтування необхідності розроблення конкретних заходів із формування дієвого та ефективного механізму включення громадськості до процесів управління освітою, а також, у черговий раз не визначено функції та повноваження, що доцільно передати зацікавленим сторонам освітньої галузі з метою стимулювання та активізації співпраці з громадським сектором.

Позитивними, на нашу думку, є проведення у 2008 р. зовнішнього незалежного оцінювання, що надало можливість здійснити моніторинг якості освіти й уникнути роздвоєності у випускних і вступних випробуваннях.

Для виконання завдань щодо формування державно-громадського управління освітньою сферою незалежними громадськими експертами визначено такі напрями: нормативна підтримка нововведень; створення інституційних умов для змін; інформаційно-комунікативна підтримка реформування освіти України, у межах яких розроблено конкретні заходи, чіткі пропозиції й обґрунтовані рекомендації. Однак запровадження таких напрацювань пов'язано з неврегульованістю механізму залучення громадськості до розроблення та реалізації державної політики.

На думку С. Майбороди, головна потреба постає в повному й оперативному використанні результатів історико-теоретичних досліджень управління освітою щодо практичного втілення конструктивних ідей та історичного досвіду, пов'язаних з організацією державно-громадського характеру управління освітою та співпраці з громадськими інституціями. Для забезпечення умов діяльності громадсько-державних органів управління освітою пропонується втілення відповідних законів і розроблення директивних і нормативних актів [8]. На нашу думку, у цьому випадку дещо перебільшено можливості нормативно-правових важелів залучення громадськості до управлінських процесів, адже громадський сектор чутливий до зобов'язуючих постанов і рішень. Таким чином, процеси законодавчого врегулювання участі громадських інституцій в управлінні освітою мають співвідноситися з процесами демократизації урядових структур і розбудовою громадянського суспільства. Адже, як вважає В. Грабовський, *умови* соціально-економічних перетворень виводять проблему державно-громадського управління освітою за межі винятково галузевого освітянського питання і надають їй загальнодержавної значущості [9, с. 1]. Згідно з авторським визначенням,

державно-громадського управління освітою є процесом поєднання різноспрямованої діяльності державних і суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади.

Така інтерпретація державно-громадського управління освітою є неоднозначною, оскільки в змісті чітко не означено проблемне поле суспільної практики та не встановлено галузь чи сферу, де відбувається «поєднання різноспрямованої діяльності державних і суспільних об'єктів управління». Інтереси людини, соціуму, влади не є тими феноменами або явищами, природа, сутність і зміст яких першочергово розкриваються в освітянському діяльнiсному контексті. Зазначені інтереси вступають у протиріччя один з одним, ще не будучи пов'язаними в освітньому процесі. Таким чином, навряд чи можна розглядати державно-громадське управління освітою як поєднувальну різноспрямовану діяльність різних суб'єктів управління – державних і суспільних, в інтересах різних феноменів – людина, соціум, влада. Діяльність державних і суспільних суб'єктів з управління освітою є цілеспрямованою та першочергово спрямованою на задоволення освітніх потреб людини й соціуму, а потім – інтересів. Влада призначена для реалізації освітнього замовлення соціуму щодо організації та забезпечення як освіти, так і процесів управління нею. Тому державно-громадське управління освітою покликано врегулювати співвідношення владних повноважень, компетенцій, впливів державних структур і громадськості в механізмах регулювання й управління сферою освіти.

З огляду на зазначене, вітчизняна практика управління освітою засвідчує лише декларацію намірів із боку держави щодо демократизації суспільно-політичних процесів. Насправді освітянські державні інституції продовжують утримувати головні функції компетенції, через що позбавляють громадськість реальних можливостей впливу на сферу освіти та створюють передумови для консерватизму та закритості.

Порівняння технократичної та синергетичної моделі управління освітою допомагає розкрити роль і місце громадськості в кожній із цих моделей. Так, у технократичній моделі громадськість залишається стороннім спостерігачем, оскільки не довіряє освітнім закладам. Синергетична модель надає можливість громадськості бути повноцінним партнером і стимулює її до надання освіти матеріальної та моральної підтримки [10, с. 10].

В Україні з вересня 2018 р. початкова школа переходить на новий зміст. На думку П. Хобзея, «Нова українська школа» передбачає зміну парадигми освіти, де в центрі освітнього процесу стає учень. Також акцентовано на формуванні компетентностей характеру особистості, цінностей і ставлень. Цього досягають шляхом зміни змісту освіти, упровадження інтерактивних методик викладання, створення нового освітнього середовища та нової культури управління школою [11, с. 3].

Утворення об'єднаних територіальних громад у сільських регіонах уперше в новій історії державного управління в Україні створило умови, у контексті яких управлінські та фінансові повноваження зосереджено в єдиному органі – місцевій раді та її виконавчому органі. Зміни в Бюджетному і Податковому кодексах України надали громадам можливість отримати стабільні джерела доходів і перейти на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Таким чином, у місцевих органах влади виникла можливість для: подолання

численних проблем, які накопичилися в секторі освіти через значну кількість малокомплектних і затратних шкіл у сільських регіонах і заощадження значних коштів місцевих бюджетів; початку реалізації власної та справжньої стратегії поліпшення освітніх послуг шляхом оптимізації шкільної мережі; створення нової системи методичної служби, упровадження нової структури позашкільного розвитку; забезпечення якісного профільного навчання учнів старших класів тощо. Важливо, щоб органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад використали одне з вагомих управлінських повноважень, що надала реформа децентралізації, а саме – право і можливість на формування ефективної системи забезпечення освітніми послугами мешканців громади [11, с. 14].

На засадах матеріалів, отриманих у процесі діяльності експертів шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні», було сформульовано певні висновки щодо управління загальною середньою освітою.

1. *Повноваження* щодо менеджменту мережі освітніх закладів, її оптимізації, підвищення якості освітніх послуг є головною функцією органів управління освітою об'єднаної територіальної громади, яка відрізняє її від органів управління освітою в структурі районної державної адміністрації.

2. *Існують певні очікування* мешканців пов'язані з тим, що створення об'єднаної територіальної громади допоможе покращити їхнє життя, запровадить з боку влади більш якісні публічні послуги (включаючи послуги шкільної освіти) і такі, що будуть відповідати рівню європейських країн.

3. У процесі створення системи управління освітою об'єднаної територіальної громади важливо, щоб керівники органів управління освітою громади разом із фахівцями департаментів/управлінь освіти і науки ОДА, ІППО регулярно *вдосконалювали методика оцінювання якості освіти* в навчальних закладах.

4. Залежно від ситуації щодо кількості шкіл, дошкільних і позашкільних установ, їх географічного розташування, система управління освітою об'єднаної територіальної громади може мати різні структурні форми та відповідні назви, розпис працівників. Ураховуючи, що ОУО ОТГ є новим і складним завданням, більш ефективною буде побудова різних форм конструктивного партнерства з профільними органами виконавчої влади різних рівнів (органи управління освітою сусідніх громад, районні державні адміністрації, обласні державні адміністрації тощо).

5. Важливим елементом створення ефективної системи менеджменту закладів освіти об'єднаної територіальної громади є максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень освітніх закладів разом із належним управлінням самого закладу.

6. Ефективність діяльності органу управління освітою (у контексті реалізації плану оптимізації мережі ЗЗСО) буде залежати від того, наскільки вона буде зайнята виконанням функцій, що мають безпосереднє відношення до забезпечення якості освітніх послуг (комплектація педагогічними кадрами, затвердження освітніх планів закладів освіти, тарифікація, організація курсової підготовки педагогічних працівників, матеріальне забезпечення освітнього процесу тощо).

7. Методисти не мають виконувати функцію контролю освітнього процесу в ЗЗСО. Діяльність методичної служби може стати першим прикладом того, як система управління

освітою в громаді почала змінюватися. Тому необхідно визначити нову структуру методичного супроводу, розробити кваліфікаційні вимоги до методистів нового складу і підготувати попередній список кандидатів на посаду методистів. Важливо, щоб нові методисти були професіоналами і користувалися повагою серед учителів свого профілю у громаді. Пропозиції відділів освіти районних державних адміністрацій щодо кількості методистів в об'єднаних територіальних об'єднаних громадах мають рекомендаційний характер.

8. Серед напрямів діяльності, завдяки яким жителі громади можуть відчувати практичні результати нових органів управління освітою, необхідно виділити забезпечення послуг позашкільної освіти. Метою цього напрямку має стати запровадження такої моделі, де, з одного боку, зберігаються попередні досягнення й охоплення позашкільною діяльністю дітей, а з іншого – забезпечення рівного і реального доступу дітей до послуг позашкільної освіти незалежно від того, де вони проживають (в адміністративному центрі або в селі).

9. Для того, щоб забезпечити формальну основу постійної методичної підтримки з боку департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, рекомендовано включити до Положення «Про орган управління освітою об'єднаної територіальної громади» відповідні пункти, які регламентують (за згодою) виїзну участь фахівців і методистів обласного рівня [11, с. 24–25].

Відповідно до абз. 1–4 ч. 2 ст. 26 Закону України «Про загальну середню освіту», керівника державного, комунального ЗЗСО призначають на посаду за результатами конкурсного відбору терміном на шість років (на два роки – для особи, яку призначають на посаду керівника ЗЗСО вперше) на підставі рішення конкурсної комісії, до складу якої входять представники засновника (засновників), трудового колективу, громадського об'єднання батьків учнів (вихованців) ЗЗСО та громадського об'єднання керівників закладів відповідної адміністративно-територіальної одиниці. До участі в діяльності комісії з правом дорадчого голосу можуть залучати представників громадських об'єднань та експертів у сфері загальної середньої освіти [12].

Таким чином, віддаючи належне різноманітності способів управління освітою, державно-громадське управління системою загальної середньої освіти потребує уточнення, конкретизації механізмів залучення до управління, вироблення та виконання рішень у галузі освіти, визначення способів і засобів розширення ролі учнівського самоврядування, соціальних партнерів, роботодавців, громадських об'єднань. Врегулювання потребують нормативно-правові засади поєднання державного і громадського контролю, науково-методологічного розроблення й запровадження нової етики управлінської діяльності у сфері освіти. Увагу необхідно зосередити на формуванні технології забезпечення відкритості процесу розроблення нормативно-правових документів, їх експертизи, апробації та затвердженні з урахуванням позиції громадського сектору. Також необхідно визначити: статус і місце систем моніторингу ефективності управлінських рішень серед інших складників управління системою загальної середньої освіти; методи та способи їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях; законодавчі засади організації проведення експериментальної перевірки й експертизи освітніх інновацій із залученням громадськості. Очевидно, що державно-громадське управління системою загальної середньої освіти має поєднуватися з державно-громадською формою здійснення та громадсько-державною формою контролю.

Система управління загальною середньою освітою – це відкрита соціальна система, генеральною метою якої є врегулювання співвідношення владних повноважень, компетенцій, впливів державних структур і громадськості в механізмах реформування й управління сферою загальної середньої освіти.

На нашу думку, державно-громадське управління загальною середньою освітою – це процес врегулювання співвідношення владних повноважень, компетенцій, впливів державних структур і органів громадського самоврядування, громадських об'єднань у механізмах управління системою загальної середньої освіти в інтересах забезпечення громадянам права на здобуття освіти відповідно до покликання, інтересів і здібностей.

Метою державно-громадського управління загальною середньою освітою є врегулювання співвідношення державно-громадських механізмів здійснення та громадсько-державних механізмів контролю функціонування і розвитку системи освіти.

Предметом державно-громадського управління загальної середньої освіти є розподіл владних повноважень, компетенцій, впливів державних структур і органів громадського самоврядування, громадських об'єднань у механізмах управління функціонуванням, а також розвиток системи загальної середньої освіти.

Отже, наукове трактування проблеми державно-громадського управління загальної середньої освіти України, обґрунтування механізмів здійснення та моделювання управління на регіональному рівні є перспективою подальших досліджень.

Використані літературні джерела

1. Україна і Болонський процес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8140.html>. – Назва з екрана.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>. – Назва з екрана.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>. – Назва з екрана.
4. Національна Доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з екрана.
5. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/396-2006-%D1%80>. – Назва з екрана.
6. *Жабенко О. В.* Особливості й тенденції розвитку державного управління освітою в Україні (1946–2001 рр.) : автореф. дис. ... канд. наук. держ. упр. : 25.00.01 / О. В. Жабенко. – Київ, 2003. – 20 с.
7. *Луговий В. І.* Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління) / В. І. Луговий. – Київ : Вид-во НАДУ, 2005. – 356 с.
8. *Майборода С. В.* Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959 рр.) : автореф. дис. ... д-ра наук. держ. упр. : 25.00.01 / С. В. Майборода. – Київ, 2002. – 36 с.

9. Грабовський В. А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою на районному рівні : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02 / В. А. Грабовський. – Київ, 2006. – 20 с.

10. Колісніченко Н. М. Взаємозв'язок державного регулювання та механізмів самоорганізації в управлінні вищою освітою : автореф. дис. ... канд. наук. держ. упр. : 25.00.02 / Н. М. Колісніченко. – Київ, 2003. – 20 с.

11. Нова школа у нових громадах: посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах / А. Сеїтомасматов, О. Фасоля, В. Мархлевські. – Київ, 2017. – 128 с.

12. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>. – Назва з екрана.

References

1. *Ukraina i Bolonskyi protses [Ukraine and the Bologna process]*. Retrieved from <http://politics.ellib.org.ua/pages-8140.html> [in Ukrainian].

2. *Kontseptsii are formuvannia mistsevo hosamovri aduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini [The Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization in Ukraine]*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> [in Ukrainian].

3. *Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraina XXI stolittia») [The State National Program “Education” (“Ukraine XXI Century”)]*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> [in Ukrainian].

4. *Natsionalna Doktryn arozvytku osvity [National Doctrine of Education Development]*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/> [in Ukrainian].

5. *Kontseptsiiia Derzhavnoi prohramy rozvytku osvity na 2006–2010 roky*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/396-2006-%D1%80> [in Ukrainian].

6. Zhabenko, O. V. (2003). *Osoblyvosti y tendentsii rozvytku derzhavnogo upravlinnia osvitoiu v Ukraini (1946–2001) [The Concept of the State Program for the Development of Education for 2006–2010]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

7. Luhovyi, V. I. (2005). *Desiat rokiv stanovlennia (dosvid doslidzhen, rozroboki vprovadzhen u sferi derzhavnogo upravlinnia) [Ten years of foundation (experience of research, development and implementation in the field of public administration)]*. Kyiv [in Ukrainian].

8. Maiboroda, S. V. (2002). *Derzhavne upravlinnia vyshchoiu osvitoiu v Ukraini: struktura, funktsii, tendentsii rozvytku (1917-1959) [State Administration of Higher Education in Ukraine: Structure, Functions, Trends in Development (1917-1959)]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Hrabovskyi, V. A. (2006). *Derzhavno-hromadske upravlinni azahalnoi serednoiu osvito iunaraion nomurivni [State and public administration with general secondary education at the district level]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Kolisnichenko, N. M. (2003). *Vzaiemozviazok derzhavnogo rehuliuвання ta mekhanizmi vsamoorhanizatsii v upravlinni vyshchoiu osvitoiu [Relationship between state regulation and mechanisms of self-organization in the management of higher education]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Seitomasmatov, A., Fasolia, O., Markhlevski, V. (2017). *Nova shkola u novy khhromadakh: posibnyk z efektyvnoho upravlinnia osvitoiu v obiednanykh terytorialnykh hromadakh [New School in New Communities: A Guide to Effective Education Management in United Territorial Communities]*. Kyiv [in Ukrainian].

12. *Zakon Ukrainy "Pro zahalnu seredniu osvitu". Law of Ukraine "On General Secondary Education"*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> [in Ukrainian].

Kukharchuk Petro, Ploskov Viktor, Kukharchuk Alla. Management of the education system in new communities.

In the article, ideas and approaches to an essence of process of decentralisation of management are considered by formation, its basic signs, quality and principles reveal. The special attention is givento question of division of functions and powers in of zones of influence between power branches.

The processes of democratization of most spheres of life of the Ukrainian society require from the state authorities a brand new democratic management mechanisms of alllevels, types and components of the Ukrainian educational system.

The expansion of public participation in the regulation of educational processes and the autonomy of institutions of general secondary education in the context of the requirements of the Bologna process, coordination and control by the community and employers in their activities, the refusal of the state from the part of powers in favor of local self-government, etc., has a special meaning. Given the participation of the education system in socio-economic transformations, active interaction with market institutions as entrepreneurship, production, services, the issue of public and public administration of the system of general secondary education of Ukraine becomes relevant.

One of the strategic tasks of administrative reforms in education is the transition from state-administrative to state-public forms of management of the educational sphere. Among the ways of this task author describes the definition of powers in the system of education of education of central and local authorities, bodies of public self-government, as well as the creation of a system of public and public evaluation of the activities of educational institutions. As seen, the relationship was anticipated between state and society in the field of education as a subject-subject, which was confirmed by the intention of the state to delegate management authority to public sector; state-public declaration forms of assessment of functioning of educational institutions.

Key words: *civil society, the state, the public, management of formation, socially civil management of formation.*

Кухарчук Петр, Плосков Виктор, Кухарчук Алла. Управление системой образования в новых общинах.

В статье рассматриваются идеи и подходы к сущности процесса децентрализации управления образованием, раскрываются его основные признаки, качества и принципы. Особое внимание уделяется вопросам распределения функций, полномочий и зон влияния между ветвями власти.

Ключевые слова: *гражданское общество, государство, общественность, управление образованием, государственно-общественное управление образованием.*

Стаття надійшла до редакції 27 квітня 2018 року

УДК 37.013.75:199,928

Марина Мельник,
ORCID ID 0000-0001-6581-5129
м. Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ОБДАРОВАНИХ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

У статті описано дослідження рівнів готовності обдарованих учнів старших класів до професійного самовизначення. Визначено структурні компоненти готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, показники, критерії та рівні сформованості. Виділено три взаємопов'язані критерії готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення: мотиваційний, когнітивний і процесуально-результативний. Кожен критерій має показники: мотиваційний – професійні інтереси, ціннісні орієнтації, мотиви; когнітивний – знання ринку праці, знання власних особливостей, самооцінювання; процесуально-результативний – рішення про вибір професії, особистий професійний план, вольова саморегуляція, професійно важливі знання та вміння. Проаналізовано результати педагогічного експерименту.

Ключові слова: *професійне самовизначення, обдаровані старшокласники, готовність до професійного самовизначення, професійна орієнтація.*

Важливою умовою підвищення ефективності професійної діяльності в мінливих умовах сьогодення є становлення та розвиток особистості фахівця-професіонала як суб'єкта взаємодії з суспільством, який активно та творчо працює, володіє засобами самовираження та саморозвитку в професійній діяльності. Одним із пріоритетних завдань освіти є не лише